

Carles I, Catalunya, Amèrica i l'imperi, ara sense censura

written by Redacció Unilateral | 16 de maig de 2021

Jordi Bilbeny (Arenys de Mar, 1961) és escriptor i investigador. És llicenciat en Filologia Catalana per la Universitat Autònoma de Barcelona i doctorand en Història Moderna a la Universitat de Barcelona. Considera que la història de Catalunya ha sofert un procés de manipulació i tergiversació –historicidi– des del segle XVI ençà per tal d'afavorir la construcció d'un estat espanyol llunyà del profederalisme de la Corona d'Aragó i proper al centralisme de la Corona de Castella.

Just quan començava el confinament, al març del 2020, es publicava el teu llibre "Carles I sense censura". Com neix l'interès per la figura de Carles I?

Doncs l'interès per la figura de Carles I està íntimament relacionat amb l'interès per en Colom, de la seva catalanitat i de la catalanitat de l'empresa catalana ultraoceànica. Perquè, com tu saps, sempre s'ha dit que en Colom no és català i que els catalans no pintem res en tot el tema d'Amèrica.

Jo buscava referències que poguessin explicar que no només en Colom és català, sinó que tota l'empresa, tots els viatges, tot, està cenyit, governat, dirigit, estructurat, legalitzat i humanitzat des de Catalunya. O sigui: no és que en Colom sigui català, sinó que tot ho és. I si tot ho és vol dir que hi ha uns centres de poder que la censura d'estat no pot copiar. O sigui: si tu vas als Estats Units amb el projecte de provar un coet per anar a Mart, no és possible que vagis a Puerto Rico, ni que vagis a Nou Mèxic ni que et portin a Alaska, sinó que et duran al lloc on ja tenen el poder i la infraestructura per fer-ho.

Sabem que Carles I és proclamat rei de la monarquia hispànica –dels diversos regnes de la monarquia hispànica–, i ve a jurar i a prendre'n possessió. Aleshores, és molt senzill que, si com se'ns deia, a Sevilla hi havia el gran centre del poder neuràlgic i del poder polític, econòmic, transoceànic, amb la Casa de Contractació, amb tota l'estructura de navegació, l'escola cartogràfica, i tot era a Sevilla, ¿per què el rei havia de prendre possessió del nou imperi ultraoceànic a Barcelona? El rei hauria d'haver anat a Sevilla, o a Huelva o Cadis, en algun lloc on es coïa tot el tema americà. I no ho fa.

Quin paper hi va tenir Carles I?

El paper de Carles I en el tema d'Amèrica fou un paper important i estava íntimament vinculat a la història de Catalunya. Tothom sap, i això no és una conjectura de Nova Història, que el testament de Ferran el catòlic deixava els seus regnes hispano-mediterranis al seu nét Ferran, i no pas al nét Carles. Tenim una època que jo crec que no s'ha estudiat amb prou rigor. A Carles I no li tocava ser rei dels estats hispano-mediterranis. L'hi tocava al seu germà Ferran i, de fet, els testaments de Ferran ho havien prescrit així. Quan el Catòlic es mor, de cop i volta, obren el darrer testament i a Carles, que l'educaven als Països Baixos i a qui li tocava governar aquesta part de l'imperi, l'envien aquí i al seu germà Ferran, que l'havien educat perquè governés aquí, l'envien allà. **Els antitrastàmara han fet una jugada mestra: han arreglat el testament.** Ferran era el continuisme de la política de l'avi i se'l van treure de sobre.

Carles I era rei, emperador, cèsar?

Això d'emperador és un títol que se li atorga mentre és a les Corts de Barcelona, al 1519. Quan es mor l'anterior emperador del Sacre Imperi Romano-Germànic s'havia de triar entre ell i Francesc I i els fills perquè Carles sigui proclamat emperador es mouen des de Barcelona. I aquesta notícia li arriba mentre

és aquí: a Montserrat o a Molins de Rei.

A principis del segle XVI, un segle després del Compromís de Casp, amb la dinastia dels Trastàmara regnant a tots els regnes catalans tant peninsulars com de la Mediterrània, a Mallorca, Sicília, Itàlia... com era la situació de Catalunya?

Era una situació puixant, de molt de domini no només de la Mediterrània sinó de la política internacional europea. A més a més, els catalans ja havien començat també la seva expansió transoceànica, als territoris del Nou Món.

Era una situació de centre neuràlgic, de potència universal igual que ho era l'època de Jaume I, en què Catalunya s'estava expandint per la península i pel mediterrani. **Al segle XVI, a Catalunya, com ha demostrat en Garcia Espuche, no hi ha ni decadència. Ni, molt menys, manca de comerç amb Amèrica.** Alguns historiadors ja diuen que, des del principi, els catalans comerciaven amb Amèrica.

Al llibre dones a conèixer una pràctica censora de substitució de llocs i persones catalans per llocs i persones de Castella. Qui i per què ho va fer?

Això ho fan elsensors. Tots els estudis estan d'acord a afirmar que la censura tocava els llibres, els reescrivia, els manipulava. Tenim cartes entreensors i historiadors en què el censor li diu a l'autor que "això s'ha de suprimir, no ens interessa que aquest fet que posa en entredit la Corona es transmeti en una història pública".

Per tant, **la censura és un intent d'ajustar la història real als ideals imaginaris de Castella.** Com que elsensors volen una visió de la realitat que quadri amb els seus interessos nacionals, fan que la realitat es transformi, es reinterpreti i es reescrigui fins que s'ajusti als seus objectius. Arriben al final a crear una història fictícia.

València, Xàtiva, Gandia, Alacant i altres indrets del regne

de València són les principals víctimes de la censura espanyola d'aquells segles. Sembla, doncs, que València travessava un període de gran esplendor?

Tothom diu que València era la ciutat més activa; econòmicament, la més puixant, amb inquietuds polítiques i culturals de gran abast. Quasi tot passava a València. Era la capital, la ciutat més poblada dels regnes hispànics i feia els grans préstecs de diners a Ferran el Catòlic, quan aquest els necessitava.

De vegades tenim la impressió que a València no hi passa re, perquè, molt sovint, als textos, hi ha la substitució, entre moltíssimes d'altres, de València per Valladolid, d'Alacant per Alcalà, de Xàtiva per Sevilla o de Gandia per Granada.

En aquest sentit, el tema del Palau Reial és clau. El "Palacio Real" de Valladolid, Toledo o Madrid, segons el cas, no existeix. I, en canvi, **sí que existia el Palau Reial a València**. Era una delícia, un petit Versalles de l'època, de què parlen tots els cronistes amb tota mena de lloances. Elsensors, primer, comencen a posar als llibres i a més llibres que el Palau Reial és a Castella. Però, com que allà no hi és, al final, **el mateix exèrcit espanyol el dinamita, el tira a terra expressament al 1810** en el context de la Guerra de la Independència contra les tropes de Napoleó.

El rei Francesc de França fou capturat a la batalla de Pavia, a l'actual Itàlia. Capturar un rei enemic sembla un fet excepcional. En quin context se'n produeix la captura i empresonament?

Els interessos de França sempre havien estat introduir-se a Itàlia. Però, és clar, a Itàlia hi érem nosaltres. El domini es dirimeix a Pavia, on Carles I, després d'intentar-ho inútilment per vies diplomàtiques, al final hi envia els exèrcits imperials i hi ha la famosa batalla de Pavia, on els catalans, que diuen que no hi eren, són al capdavant. La cosa

és ben lògica, ja que la política imperial es feia des de Barcelona i l'armada principal és la de Nàpols. Això es demostra també, perquè, quan capturen Francesc I, no el porten ni a Holanda, ni a Roma ni a Nàpols, sinó que el porten aquí, a Barcelona i a València, perquè el vegin tots els catalans. **És la gesta famosa de la "Presó del Rei de França". És un fet tan popular que fins i tot se'n van fer cançons i algunes han perviscut fins als nostres temps. Aquesta, fins i tot, la toca la Dharma.**

Amb tot, molts cronistes oficials fan anar el rei pres a Madrid. Però no pases de trobar-lo aquí, segons la documentació. Hi ha un fum de llibres que parlen que el duen a Alacant i alguns encara concreten que és a Xàtiva, que és on els reis catalans hi portaven els presoners de prestigi. És curiós que el primer que fan les tropes de Felip V, en entrar al regne de València, sigui precisament cremar Xàtiva. Ho cremen tot i ho saquegen tot. Els estadistes castellans tenen una magna consciència de la història i saben on s'ha de fer neteja. Tot això tindria sentit si tota la informació d'aquest moment, amb la presència de l'Emperador al regne de València i les corts imperials i el seu casament, es guardés a Xàtiva. **La crema i els saqueig dels arxius de Xàtiva ens indica que hi havia massa papers importants que calia fer desaparèixer** perquè descrivien els fets molt altrament de com la història ens els ha acabat inoculant.

En un altre fragment del llibre cites que, segons un cronista, l'Emperadriu Isabel de Portugal, advertia a la ciutat de Còrdova que calia que es "preparés per a la imminent entrada de l'exèrcit francès"

Exacte. De la mateixa manera, alguns cronistes comenten que Carles I es trobava un estiu a Toledo, a la "ciutat més mediterrània de totes les que hi ha Espanya".

Retoquen els noms però no retoquen el context. Se'ls escapa i això ens ajuda molt. Ara mateix estem investigant el cas de

Santa Teresa i trobem en un llibre que s'hi diu que va néixer "en una ciutat fundada pels fenicis": Àvila. Home, no! Àvila no va ser fundada pels fenicis. Els fenicis van arribar a les costes hispàniques, entre les quals hi ha les costes catalanes, però no a Castella la Vella.

Pel que fa a la invasió dels francesos, és clar que Còrdova substitueix Cotlliure o Perpinyà o alguna altra vila catalana propera a la frontera amb França.

Quins procediments hi ha per debatre científicament les opcions defensades per diferents historiadors a fi de trobar la versió més correcta?

El meu procediment és consultar al màxim de bibliografia i documentació possible. O sigui tenir una visió, no el doble, sinó quatre vegades més ampla que la majoria d'historiadors oficials. Molts historiadors s'han col·locat en l'espai de comoditat intel·lectual: "No emprenyem a ningú, no molestem", pensen. Per explicar el mateix, com fan la quasi la totalitat d'historiadors acadèmics, no pots consultar gaires fonts, perquè, ¿què passa si trobes una font que contradu el que creus? Això és el que jo faig. Busco fonts que contradiguin la versió oficial. Si en trobes una, pot ser una curiositat; si

n'hi ha dues, podem formular una certa sospita. Però, si n'hi ha una vintena o més, és que la història ja es troba en aquest altre costat: al dels fets que no s'expliquen o s'han silenciats. I, llavors, cal reinterpretar-la de dalt a baix.

Al llibre fas esment que molta de la documentació de l'època que ens ha arribat no és l'original, que hi molta cosa perduda o es tracta de còpies posteriors. És normal aquesta pèrdua en la història de diferents èpoques i països?

A Catalunya, sí. Sobre els primers comtes-reis o sobre Jaume I la documentació és molt fidel. Però, a mesura que ens acostem al segle XVI es perd, i tot són còpies. No pot ser que conservem tota la documentació més antiga i a partir del segle XVI tot siguin còpies. O còpies de còpies.

He treballat força a Itàlia dels segles XV i XVI i aquí també passa el mateix: a mesura que s'acosten aquests temps en què es produeixen fets rellevants que afecten Catalunya, Nàpols i Roma, molta cosa ja es conserva en còpies posteriors. A Itàlia, hi ha qui creu i treballa perquè fets transcendentals per a la història, com la unitat d'Itàlia, s'han de fer des del nord. Els autèntics italians són els del nord. Els fets importants han de ser del nord i tot el que contradiu això es va reescripturant, els originals desapareixen i, al final, tot ho fan els genovesos, els milanesos, els florentins o els venecians. I els catalans, sicilians, romans o napolitans desapareixen de la història.

Aquí passa el mateix: hi ha aquesta lluita entre dues nacions, entre Catalunya i Castella, que són dues maneres diferents de concebre la política, la cultura, l'espiritualitat, l'economia i l'estat. I acaba guanyant la visió castellànica de la realitat. Amb suport català inclòs.

La Nació Catalana, dius, era el centre neuràlgic de la política imperial. Què vol dir exactament, de quin imperi?

Sí, diversos historiadors parlen de l'imperi català, de

l'època de Jaume I, de Martí l'Humà, del Magnànim... Es parla amb tota naturalitat de l'imperi dels catalans. També del Sacre Imperi Romano-Germànic. Catalunya, i no pas Castella, té des de molt antic, una manera de funcionar imperial, que és ajuntant diferents nacions i estats sota el poder la seva monarquia. Cosa que continua passant amb Carles I.

Sorprèn, també, el paper principal que té Barcelona i Catalunya en la descoberta i administració de les Índies (Amèrica) en els primers temps. Per exemple, el pare Bartomeu Cases explica que la colonització camperola americana es fa des de Barcelona. Quins vestigis d'aquests fets hi ha a Catalunya o a Amèrica?

Hi ha tot el que el pare Cases explica a la seva monumental *Història de les Índies*, tristament tan poc llegida per massa historiadors catalans. Aquí, hi relata que, quan en Colom torna a Barcelona, tot passa aquí. Hi passa l'organització de les noves conquestes americanes. I, fins i tot, sabem que els tresors que En Crotès porta de Mèxic, arriben per València, on s'encapsen i es duen a Molins de Rei, on llavors hi havia Carles. A Barcelona també s'hi jutja uns fets que passen a Amèrica, en relació amb abusos als indis. I això és a les corts del 1519-20, que se celebren a la capital catalana. Si això passa a Catalunya és que el govern és aquí i tot es dirigeix des d'aquí. Perquè jo no conec que a les Corts generals de Catalunya es tractin temes que pertanyin exclusivament a Castella.

Hernán Cortés, Ferran Cortès, Alfons-Felip d'Aragó, fill de Joan d'Aragó, del comte de Cortes? Qui va conquerir Mèxic?

Nosaltres pensem que si som els catalans els qui ens hem expandit per Amèrica, els conqueridors mexicans no poden ser els extremenys. És com un joc de lògica. Qui romanços era aquest Cortès que a Barcelona demana a l'emperador que vol ser virrei com en Colom? Si en Cortès creia que podia ser virrei és que és un membre de la casa reial. Això és de calaix. Fa

uns anys en Pep Mayolas va trobar que en uns documents del segle XVI l'anomenen "Alfonso" i no pas "Hernando". Com que ja feia anys que el cercàvem dins de la casa reial catalana, i aquí hi tenim l'Alfons d'Aragó que té un fill que es diu Martí, com el fill d'en Cortès, vam començar a investigar en aquesta direcció. Quan entrecreuem la vida d'Alfons Felip d'Aragó, que és comte de Cortes (a l'Aragó, prop de Navarra), amb la vida d'Hernan Cortés, aleshores això ens quadra molt més. I si, a més, a la conquesta de Mèxic descrita als còdex antics, hi trobem ple de banderes catalanes i les tropes d'Hernan Cortes també van amb naus catalanes, nosaltres pensem que, enlloc de ser un *hidalgo* extremeny normal i corrent, es tractaria del príncep Alfons d'Aragó, fill de Joan d'Aragó, que és enterrat a Montserrat.

En quin moment Catalunya perd aquest paper i Barcelona deixa de ser la "capital administrativa de les Índies"?

Hi ha un moment a començament del XVI, quan tornaven els vaixells carregats d'or d'Amèrica, que se'ns diu que els corsaris francesos els atacaven i saquejaven les naus. Home! Corsaris francesos prop de Huelva, no té sentit. Havia de ser perquè les naus americanes venien a Barcelona. I aquí sí que tenim documentats atacs piràtics a les costes catalanes. Perquè el que és cert és que Ferran decideix que els vaixells no hagin de tornar a Barcelona i els fa anar a València. El 1503 es crea la Casa de Contractació a València. Per això els tresors d'en Cortès arriben aquí.

Però de mica en mica tota la infraestructura americana es va traient d'aquí i es va transportant de forma gradual a llocs castellans. La Casa de Contractació de Cadis, per exemple, es crea al 1717, després de la derrota de la Guerra de Successió. Però, que no era a Sevilla? I, si era a Sevilla, perquè la creen a Cadis? En Servent exposa en una part del *Quixot* que la Casa és a Cadis i en una altra part assegura que és a Sevilla. En què quedem? Hi ha un espai de boira que permet sospitar que la Casa de Contractació no es va moure de

València i, per això, després, les biblioteques, les llibreries, els arxius, i tantesi tantes coses han estat saquejades i emportades com a botí de guerra, un segle rere un altre, cap a Madrid: per “reajustar” els fets.

Penso que el poder hegemònic de la nació catalana a Amèrica hi va ser ben bé fins a les acaballes del segle XVII. Hi ha nombrosíssimes traces documentals que ho permeten afirmar.

Després de la guerra i la subsegüent ocupació espanyola, vénen un anys de “reordenament” i a final del segle XVIII, un cop els catalans hem estat ben apaivagats i assimilats dins la nova estructura borbònica espanyola, ens permetran certes llibertats. És llavors quan Carles III decideix activar el comerç directe amb Amèrica. Fins llavors aquest comerç era un monopoli de la Corona. Ara tothom podrà sortir del port que vulgui, arribar al Nou Món on vulgui, i tornar al port que vulgui. Però és clar ja entrem al segle XIX.

Autor: Joan Buch

A l'Institut Nova Història que encapçales, quina recerca esteu fent actualment?

Està tot obert. Estem tocant ara Santa Teresa, però hem fet Cervantes, Lleonard, Colom, la primera colonització americana, Jeroni Bosch, Erasme, el renaixement, la ciència, Cortès, la Primera Volta al Món...

Ara mateix en Mayolas està enllestit un llibre on explica, i jo crec que demostra, que Santa Teresa és l'abadessa de Pedralbes Teresa de Cardona, una descendent de la casa reial catalana, de Jaume d'Urgell, i cosina-germana del rei Ferran.

Jo tinc bastant avançat el tema d'en Lleonard i el renaixement català d'Itàlia, i, si tot va bé, l'any que ve vull treure un llibre que parla de l'intent de fer del català, a cavall dels segles XV i XVI, la llengua oficial i comuna de tots els italians.

Per què creus que des d'alguns sectors i mitjans s'ataca a persones rellevants, com recentment ha passat amb en Joan Canadell o Hèctor López Bofill, pel fet de donar suport als estudis que feu a l'Institut Nova Història?

Se'ls ataca perquè representen una ideologia que no és la seva. Hi ha gent d'esquerra que ens ha donat suport de fa molts anys. No se'ls ataca. Hi ha professors d'universitat espanyols que diuen el mateix que diem nosaltres. A aquests tampoc no se'ls ataca. A aquests de *Sapiens* els dic: "Va, sigueu valents, i aneu a insultar al professor Francisco Calero, de Madrid, que diu que el *Lazarillo* el va escriure en Lluís Vives". Per què no l'insulten? Perquè és aquesta típica mentalitat d'esclau, que prefereix linxar el seu contrincant polític abans que donar-li suport per alliberar-te de la mateixa opressió cultural, econòmica i nacional.

Per exemple, l'Eduard Voltas va ser dels primers que des de la revista *El Temps* va publicar coses meves explicant la manipulació de la història. Ara té un càrrec polític i defensa un partit que aspira a controlar el país, però que està pactant amb l'estat opressor. No els interessa un discurs

diferent que ells no puguin controlar. És curiós, per ara l'enemic polític som els qui denunciem l'enemic polític comú, i no ens volem empassar el seu magma de creences, entre les quals hi ha la història creada per la Inquisició i la censura d'estat. És curiós, però ens ataquen perquè creem malestar a la casa de l'amo blanc.

Amb tot, més que insultar, rebutjar, perseguir, obliterated o linxar, jo prefereixo llegir i pensar pel meu propi compte i risc. I **prefereixo, és clar, també llegir els llibres de tots els qui ens insulten i difamen, i tenir en consideració els seus coneixements, les seves referències bibliogràfiques, les seves propostes historiogràfiques i intel·lectuals, i incorporar-ho tot en la tasca ingent i dignificadora de la recerca de la veritat.**